

CEGESOMA NEWSLETTER

NR 48 - JUNI 2019

[nl](#) [fr](#) [en](#)

LOKAAL ONDERZOEK

Een verslag van de twee studiedagen voor de lokale onderzoekers uit het noorden en zuiden van het land rond het thema 'bevrijding'. Ontdek de verschillende presentaties. [\[MEER INFO\]](http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php?article=3935&pag0nbr=106&pagofs=0)

WORKSHOP

Op 14 juni organiseerden het CegeSoma en het AMSAB-ISG een workshop over de plundering van bibliotheekcollecties in België door de Nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog. Patricia Kennedy Grimsted (Harvard University) en Michel Vermote (AMSAB-ISG) presenteerden hun recente bevindingen (cfr. interview). [\[MEER INFO\]](http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php?article=3934&pag0nbr=106&pagofs=0)

BLOG BELGIUM WW II

Er zijn intussen een vijftiental nieuwe bijdragen te (her-)ontdekken op de blog van Belgium WW II. Thema's zijn onder meer de oorlogsherinnering, historisch onderzoek, het gevaar van ahistorische visies op de slag om de Ardennen en hoe we moeilijke thema's moeten integreren in tentoonstellingen... [\[MEER INFO\]](http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php?article=3938&pag0nbr=106&pagofs=0)

PUBLICATIE

Er is een nieuw nummer verschenen van het Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis (2019/1). Met artikelen over de Raad van Vlaanderen (1914-1918), de Nationaal Socialistische huwelijkspolitiek, militaire productie tijdens de Belgische neutraliteitspolitiek en de diplomatieke relaties met het Zaïre van Mobutu. [\[MEER INFO\]](http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php?article=3930&pag0nbr=106&pagofs=0)

UITNODIGING

Neem deel aan een studiedag op 3 oktober in het kader van het project 'Transmemo' over de familiale herinnering aan verzet en collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog. [\[MEER INFO\]](http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php?article=3916&pag0nbr=106&pagofs=0)

VAKANTIE

Onze nieuwsbrief verschijnt niet in juli en augustus, maar uiteraard blijven we u informeren via onze website en onze facebookpagina. We wensen u een fijne vakantieperiode toe ! [\[MEER INFO\]](http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php)

Studiedagen heemkunde “Van Bevrijding tot Overwinning”

Op 3 en 17 juni organiseerde het CegeSoma voor heemkundigen en lokale onderzoekers respectievelijk in het Rijksarchief te Namen en het Rijksarchief te Gent een studiedag over de bevrijding van België in september 1944. Met dit verslag willen we alle geïnteresseerden tools aanreiken om hun onderzoek over dit onderwerp te verdiepen en de resultaten beter kenbaar te maken bij het publiek.

Twee gelijkaardige dagen met soms aangepaste inhoud.

Zowel in Gent als in Namen waren er telkens zes lezingen (vier in de voormiddag en twee in de namiddag) over gelijkaardige thema's, waarna drie werkgroepen zich toespitsten op militaire aspecten, burgerlijke aangelegenheden en publieksprojecten. De inhoud van de uiteenzettingen voor beide dagen was soms verschillend. De presentaties waarnaar in dit artikel verwezen wordt, zijn dus complementair.

Namen, 3 juni 2019

Na het welkomstwoord van het diensthoofd van het Rijksarchief te Namen, Emmanuel Bodart, kregen de ongeveer vijftig toehoorders [een bibliografisch overzicht dat was opgesteld door Alain Colignon](#), de verantwoordelijke van de bibliotheek van het CegeSoma. Vervolgens gaf Fabrice Maerten, die instaat voor de publiekswerking i.v.m. de collecties van het CegeSoma, [een overzicht van het burgerlijk \(= niet-militaire\) archief dat landelijk beschikbaar is](#).

Na de koffiepauze werd [het militair archief](#) besproken door Jean-Michel Sterkendries, professor en departementshoofd “Studie van conflicten” bij de Koninklijke Militaire School.

Aan het einde van de voormiddag was het de beurt aan historicus Vincent Vagman, coördinator van een recent werk met als titel [Le nouveau guide de l'histoire locale](#). Samen met twee andere auteurs van het boek gaf hij toelichting bij een presentatie over dit werkinstrument dat zeer waardevol is om onderzoek te voeren en te delen.

Het begin van de namiddag was toegespitst op de regio. Emmanuel Bodart gaf eerst een uitvoerig overzicht van [het lokaal-regionale niet-militaire archief](#), en legde daarbij de link met het nationaal archief dat in de voormiddag aan bod was gekomen.

Historica Mélodie Brassinne, die binnen de cel Cultureel Erfgoed van de Provincie Namen werkt op de valorisatie van het herinnerings erfgoed, schetste vervolgens [de projecten die de provincie zal opzetten rond de herdenking van de Tweede Wereldoorlog](#). Ze riep ook op tot plaatselijke initiatieven.

Het publiek kon nadien zijn projecten voorstellen en, binnen de drie werkgroepen waarvan hierboven sprake, gerichte vragen stellen aan de sprekers.

Gent, 17 juni 2019

De ongeveer veertig deelnemers werden verwelkomd door diensthoofd Paul Drossens. Vervolgens presenteerde Nico Wouters, de directeur van het CegeSoma, [een globaal overzicht van de bibliografische instrumenten en behandelde onderwerpen](#), alvorens [een aantal studies over dit onderwerp op te lijsten](#).

Gert De Prins, archivaris bij de Dienst Archief Oorlogsslachtoffers, nam vervolgens het woord. Zijn uiteenzetting ging vooral over [het archief van het verzet en de burgerslachtoffers van de oorlog](#).

Na de koffiepauze praatte Frank Seberchts, die een boek voorbereidt over de bevrijding van Antwerpen, over [de militaire bronnen](#).

Aan het einde van de voormiddag overliep Chantal Kesteloot, verantwoordelijke voor Publieksgeschiedenis bij het CegeSoma, [een lijst met vragen die worden gesteld door personen die graag hun onderzoek kenbaar willen maken, en ze stelde ook een aantal concrete projecten voor](#).

Aan het begin van de namiddag spitste Paul Drossens zich toe op [het archief van de repressie van de collaboratie, de burgerlijke rechtscollages, Winterhulp en Oorlogsschade aan goederen](#).

Tot slot gaf Hendrik Vandeginste, historicus en archivaris bij de vzw Histories, [een overzicht van de initiatieven die in Vlaanderen op stapel staan rond het thema Bevrijding](#).

De studiedag werd ook hier afgesloten met een vruchtbare gedachtewisseling in drie werkgroepen tussen de deelnemers en de sprekers.

Fabrice Maerten

A workshop on looted library materials in Belgium during the Second World War

Op 14 juni 2019 was dr. Patricia Kennedy Grimsted (*Harvard University*) de centrale gast op een workshop georganiseerd door het CegeSoma en het AMSAB - ISG over roof van cultuuroederen in België door de Nazi's tijdens de tweede wereldoorlog. Ze is een internationale specialiste die al decennia onderzoek doet over deze problematiek en nog steeds actief is op dit domein.

Patricia Kennedy Grimsted presenteerde, samen met Michel Vermote (AMSAB-ISG), haar nieuwste bevindingen over de roof van bibliotheken. De Nazi-bezetter legde de hand op cultuuroederen van haar politieke tegenstanders in de bezette gebieden. Dit materiaal werd in een aantal gevallen naar Duitsland gebracht om te dienen als studiemateriaal voor de op te richten Nationaal Socialistische Universiteit. Het Rode Leger nam op zijn beurt (delen) van dit materiaal in beslag en bracht het naar archiefdepots in de Sovjetunie. Het kon politiek worden geïnstrumentaliseerd in het kader van de Koude Oorlog.

Na de val van de Muur kon in deze archiefdepots onderzoek worden gedaan, kon het door de Nazi's geroofde materiaal worden teruggevonden en begonnen worden met de restitutie.

De Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg

Tijdens de workshop ging ze nader in op de roof van bibliotheken door de *Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg (ERR)* in België. Deze *Einsatzstab* speelde een centrale rol in de roof van cultuuroederen, hoewel er ook concurrentie was van de *SIPO-SD*.

De *ERR* kon de hand leggen op bibliotheken van socialisten, liberalen, Joden, loges en jezuïeten, die gezien werden als politieke tegenstanders, maar ging ook aan de haal met boeken van politici als Paul Van Zeeland of Camille Huysmans en zelfs met die van de Gentse *Ecole des Hautes Etudes*, die werd beschouwd als een Franstalige culturele 'indringer' op Vlaamse bodem.

Vooraf in Kiev vond Patricia Kennedy Grimsted nieuw archiefmateriaal van de *ERR*, onder meer de zgn *Arbeitsvorhaben* (werkplannen) van de dienst gaven nieuwe informatie over de boekenroof.

De workshop werd ingeleid door Michel Vermote van het AMSAB-ISG, een 'oudstrijder' op het terrein van de roof van vooral archiefmateriaal : hij speelde al een centrale rol bij het opsporen van archiefcollecties in de voormalige Sovjetunie in de jaren 1990 en werkt nog nauw samen met Patricia Kennedy Grimsted.

Panelgesprek

Patricia Kennedy Grimsted ging in debat met een aantal Belgische en buitenlandse experts en geïnteresseerden. Collega's van onder meer de Koninklijke Bibliotheek, het *War Heritage Institute*, de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, de *ULB*, het Africamuseum, het Rijksarchief en Geert Sels, geassocieerd onderzoeker van het CegeSoma waren aanwezig, naast specialisten uit Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk.

Deze internationale deelname onderstreept het belang van een thema, dat wat in de vergetelheid is geraakt.

Experts en publiek onderstreepten het innovatieve karakter van de bevindingen van Patricia Kennedy Grimsted, gingen in op een aantal methodologische kwesties en wezen op het belang van de restitutie en, vooral wat de kunstwerken betreft, van een adequaat herkomstonderzoek, een domein waar België, zo bleek toch wat achterstand had opgelopen.

De nationale en internationale deelnemers betreurden het dat er momenteel geen structurele initiatieven worden genomen om die achterstand weg te werken, en iedereen was het erover eens dat minstens op het gebied van onderzoek en de ontsluiting van informatie er nood zou zijn aan een initiatief op Belgisch niveau.

[In volgend interview](#) licht Patricia Kennedy Grimsted (die in de week van 10 juni verder archiefonderzoek deed in België, onder meer in het CegeSoma) haar bevindingen kort voor u toe. Wie meer gedetailleerde informatie wil verwijzen we door naar de website van het [ERR Project Cultural Plunder by the Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg van de Claims Conference](#), waar binnenkort nieuw materiaal over België zal te vinden zijn.

◀ [Terug](#) ▶

Nieuw te ontdekken bijdragen op de blog van Belgium WWII

Wat is er nieuw op de blog van Belgium WWII ?

Een aantal maanden geleden kondigden we de lancering aan van een blog op de website Belgium WWII. Intussen werden een aantal nieuwe bijdragen online gebracht. Ze hebben betrekking op debatten over de huidige perceptie van de Tweede Wereldoorlog, de uitdagingen van de herinnering aan de oorlog alsook nieuwe vormen van interactie met het doelpubliek van geschiedkundige projecten.

In het jaar waarin de 75ste verjaardag van de Bevrijding wordt herdacht, handelen verschillende bijdragen rechtstreeks of onrechtstreeks over een aantal aspecten van de herinnering aan de oorlog.

In haar artikel '[Belgisch verzet: een vraagstuk uit ons collectief geheugen](#)', heeft Babette Weyns, doctoranda aan de UGent, het over de perceptie van het verzet en de verdeeldheid die er na de oorlog ongewild over is ontstaan. Ze betreurt overigens dat er geen referentiewerk bestaat over het "verzet" in België en dat er evenmin een zeker maatschappelijk bewustzijn heerst over haar erfenis.

De kwestie van de herinnering aan het verzet komt ook aan bod in de bijdrage van Chantal Kesteloot getiteld '[Walthère Dewé ou Léon Degrelle ? Où est la mémoire de la Seconde Guerre mondiale?](#)'. De naam Walthère Dewé, een belangrijk weerstander uit beide wereldoorlogen is in de vergetelheid geraakt. Dit in tegenstelling tot Léon Degrelle, die veel meer tot de verbeelding spreekt. Hoe is het zo ver kunnen komen?

Deze vraag leidt ons verder naar het onderwerp "collaboratie" en naar haar plaats in het publieke debat en de herinnering. Deze onderwerpen worden behandeld door o.a. te verwijzen naar de controverse ontstaan te Charleroi naar aanleiding van [een tentoonstelling over de kunstenaar Georges Wasterlain](#), indertijd veroordeeld voor collaboratie.

Er wordt ook teruggegrepen naar de bijdragen en debatten van [het symposium van "Groupe Mémoire - Groep Herinnering"](#) dat in maart werd gehouden in Antwerpen.

De literatuur behandelt ook de "erfenis van de oorlog", een onderwerp dat in Vlaanderen zeer nadrukkelijk leeft en dat soms - maar helaas al te zelden - aanleiding geeft tot vertalingen ('[Vu de Flandre. La Seconde Guerre mondiale, un débat en héritage ?](#)').

Hoewel ze vertrekt van een ander uitgangspunt gaat de bijdrage van Nico Wouters ('[De herdenkingen aan WO II : meer geschiedenis, minder herinnering](#)') eveneens over de uitdagingen verbonden aan de geschiedenis van en de geschiedschrijving over de Tweede Wereldoorlog. Hij pleit ervoor om bovenal in te zetten op meer kennis over het verleden, en niet uitsluitend op meer 'herinnering'. Hij wijst erop dat, zelfs al worden nog steeds erg veel boeken geschreven over het tweede wereldconflict, onze historische kennis nog altijd belangrijke leemtes vertoont. Hij doet een oproep tot meer overheidsinvesteringen op vlak van onderzoek en ontsluiting van archieven.

Ondanks de rijke geschiedschrijving over de collaboratie blijft het volgens Bart Willems ('[Collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog: feit of fictie?](#)') moeilijk de verworvenheden van het onderzoek te verzoenen met de persoonlijke representatie van het oorlogsverleden. Hij benadrukt dat het nodig is om middelen te vinden om een foute interpretatie van de geschiedenis bij te sturen en om correcte uitleg te geven (rekening houdend met een complexe werkelijkheid) die een breed publiek kan aanspreken.

Mathieu Billa ('[Commémorer la « bataille des Ardennes »?](#)') komt terug op de enorme belangstelling voor de Slag om de Ardennen. Hij wijst echter op het gevaar van een scheefgetrokken historische perceptie die ervan uit gaat dat het hele gevecht zich in Bastenaken zou hebben afgespeeld. Hij hoopt dat de historici zich naar aanleiding van de herdenkingen van de 75ste verjaardag zullen buigen over de onduidelijkheden die nog rond het onderwerp bestaan.

De herdenkingen vormen ook de gelegenheid om het verleden eens vanuit een andere invalshoek te benaderen. In [haar artikel '@BevrijdingvanA Beleef de Bevrijding van Antwerpen op Twitter'](#), stelt Julie Wynant een project voor dat werd opgezet door het Vredescentrum en de stad Antwerpen om ons via Twitter onder te dompelen in de stad van 75 jaar geleden.

Tentoonstellingen blijken steeds meer een middel te zijn om de aandacht te vestigen op pijnlijke onderwerpen uit het verleden. Naar aanleiding van een tentoonstelling die momenteel loopt in het Memorial Museum van Bergen heeft Pierre Muller (commissaris van deze expositie) het over het kamp voor Duitse gevangenen van Ghlin-Erbisoel ('[Camp de prisonniers allemands de Ghlin-Erbisoel](#)').

Leen Heyvaert komt dan weer terug op de tentoonstelling gewijd aan het interneringskamp van Lokeren ('[Het kamp van Lokeren 1944-1947. Opgesloten tussen zwart, wit en grijs](#)'), een onderwerp waarover de website het in de herfst overigens meer in detail zal hebben.

De bijdrage van Jan De Graaf ('[Een nieuw perspectief op de stakingen van 1944/45](#)') gaat over de golf van apolitieke, spontane en vaak gewelddadige stakingen die in België maar ook in andere Europese landen plaatsvonden aan het einde van de oorlog. Hij onderzoekt het belang van het conflict om deze bewegingen beter te kunnen begrijpen.

In zijn artikel '[Kanttekeningen bij de 'oorlogspensioenen'](#)' komt Dirk Luyten uitgebreid terug op een onderwerp waarover meer wetenschappelijk onderzoek nodig is en dat de voorbije maanden voor polemiek gezorgd heeft, namelijk de "pensioenen" die Duitsland uitbetaalt aan soldaten uit bezette landen die meestreden met nazi-Duitsland.

De blog laat u ten slotte, [via het artikel van Margaux Roberti-Lintermans, de resultaten zien van de eerste Editathon die het CegeSoma organiseerde op basis van onze fotocollecties over Brussel in oorlogstijd](#).

Kortom, na een paar maanden valt er al heel wat te ontdekken of herontdekken. In de herfst zullen nieuwe bijdragen op de blog gezet worden.

Maar de blog heeft ook ù nodig: aarzel zeker niet om te reageren op wat reeds gepubliceerd is of om zelf een bijdrage te schrijven. Tot ziens op belgiumwwii@arch.be!

◀ Terug ▶

Het nieuwe nummer van het BTNG is verschenen

Zopas verscheen het eerste nummer van het BTNG van 2019.

Het nummer bevat vier artikelen, een doctoraatsrubriek en enkele recensies.

In 2019 werd de prijs van het BTNG drastisch verlaagd, dus ook dit nummer is nu voor een spotprijs verkrijgbaar.

Ine Van Linthout (UGent) onderzoekt in haar (Nederlandstalige) artikel de plaats van de Vlaming in de nationaal-socialistische huwelijkspolitiek.

Pierre Muller (UCL) schrijft een Franstalig artikel over de productie van een Belgisch tankvernietigingswapen en de Belgische neutraliteitspolitiek in de jaren 1930.

Colin Hendrickx (*Graduate Institute of International and Development Studies*, Wenen) publiceert een (Engels) artikel over de politieke relaties tussen het Zaire van Mobutu en België.

Bram De Maeyer (KU Leuven) tot slot, werpt nieuw licht op de activistische Raad Van Vlaanderen tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Deze artikelen zijn vanaf juni 2020 digitaal beschikbaar via www.journalbelgianhistory.be.

Maar intussen kan u het nummer bestellen (of een abonnement nemen) via : hilde.keppens@arch.be.

◀ Terug ▶

Studiedag TRANSMEMO (herinnering collaboratie en verzet)

Op donderdag **3 oktober 2019** vindt in de Belgische senaat een studiedag plaats van het onderzoeksproject TRANSMEMO. In dit project onderzoeken historici en psychologen hoe Belgische families met een collaboratie- of verzetsverleden de Tweede Wereldoorlog herinneren en beleven.

In een dagvullend programma presenteert Transmemo de resultaten van het onderzoek en buigen politicologen, psychologen en historici zich over de erfenis van dit verleden.

Studiedag

Oorlog, familie en transmissie

UITNODIGING

Collaboratie en verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog in de familiale en publieke herinnering in België

Senaat, 3 oktober 2019, van 9:30 tot 17:00 uur

Gratis maar verplichte registratie: <http://bit.ly/TRANSMEMO-2019>

De studiedag vindt plaats van 9.30 u. tot 17.00 u in de Belgische senaat.

Met artistieke interventies en een debat tussen opiniemakers van beide kanten van de taalgrens richt dit programma zich tot een breed publiek.

Specialisten zullen advies geven over bronnen om de eigen familiegeschiedenis te reconstrueren.

Sprekers zijn de leden van het onderzoeksteam van TRANSMEMO : Nico Wouters en Florence Rasmont (CegeSoma-Rijksarchief België), Olivier Luminet, Aline Cordonnier, Pierre Bouchat en Valérie Rosoux (UCL), Bruno De Wever en Koen Aerts (UGent).

Het verloop van de dag zal gecoördineerd worden door Chantal Kesteloot (CegeSoma / Rijksarchief).

Als externe specialisten zullen spreken : Jan De Mol (psycholoog, UCL) en Chris van der Heijden (historicus, De Groene Amsterdammer).

Artistieke pauzes worden verzorgd door Laurence Vieille (theater en poëzie) en Wim Claeys (muziek).

Het debat zal gevoerd worden tussen Christian Laporte (La Libre Belgique), Béatrice Delvaux (Le Soir), Marc Reynebeau (De Standaard) en Jeroen de Preter (Knack).

Simultaanvertaling (F/N) is voorzien.

De studiedag is gratis maar online aanmelden is noodzakelijk via <http://bit.ly/TRANSMEMO-2019>.

Voor meer vragen, gelieve contact op te nemen met transmemo@arch.be

U vindt de uitnodiging voor de studiedag over het TRANSMEMO-project hier.

◀ [Terug](#) ▶